

Okul Öncesi Çağdaki Çocukların “İyi” ve “Kötü” Kavram Algılarının Resim Analizi Yöntemiyle İncelenmesi

Müge YUKAY YÜKSEL *

Nilgün CANEL **

Nuray MUTLU ***

Süheyla YILMAZ ****

Elif ÇAP *****

Özet - Bu çalışmada okul öncesi çocukların, “iyi” ve “kötü” kavramına ilişkin algılarıyla, bu kavramlara yükledikleri duygu ve değerler çizdikleri resimler

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

E-posta: muge.yuksel@marmara.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı

E-posta: nilgun.canel@marmara.edu.tr

*** Psikolojik Danışman, Gebze Çolakoğlu Kız Teknik ve Meslek Lisesi

E-posta: nuraymutluu@gmail.com

**** Psikolojik Danışman

E-posta: suheylahaticeyilmaz@gmail.com

***** Psikolojik Danışman, Kaynarca Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi

E-posta: elif_0903@hotmail.com

aracılığıyla incelenmiştir. Araştırmaya Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı anaokullarına devam eden 4-6 yaş aralığındaki 180 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan önce iyi bir şey çizmeleri, ardından kötü bir şey çizmeleri istenmiştir. Katılımcılar tarafından yapılan çizimler, analizler sonucunda kategoriler oluşturularak kodlanmıştır. Veriler nitel araştırma yöntemleriyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, çocukların “iyi” kavramına karşılık olarak en fazla sevgi, neşe-eglençe ve mutluluk; “kötü” kavramına karşılık olarak da korku, üzüntü, kızgınlık – öfke duygularına ve 5-6 yaşta acı ve şaşkınlık duygularına yer verdikleri görülmüştür. 4-5 yaşta herhangi bir değer ifadesine rastlanmazken, 5-6’da “iyi” ile ilişkili olarak sevgi, dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine rastlanmıştır. “İyi” ve “kötü” temalı resimlerde doğa, gökyüzü ve doğa olayları ile hayal gücüne ilişkin şekiller en çok rastlanan temalarken, mavi, kırmızı, sarı, yeşil, mor ve turuncu en çok kullanılan renkler olmuştur.

Anahtar Kelimeler- Çocuk resim çizimi, Değerler, “İyi”-“kötü” kavram analizi

Giriş

Çocuklar gördükleri ve bildikleri şeyler hakkındaki düşünce ve duygularını sözcüklerle anlatmakta zorlanabilirler. 3-4 yaş civarında çocuklar 1000 kelimelik bir kelime haznesine sahiptirler ve 4-5 kelimelik cümleler kurabilirler. 4-5 yaşta ise kelime haznesi 1500 kelimeye ulaşırken, konuşma daha akıcı bir hal alır. 5-6 yaşta ise 2000 kelime ve 5-6 kelimelik uzun cümleler kurabileme kapasitesi ile kendilerini ifade ederler (Küçükkaragöz, 2012; Oktay, 2004). Büyüdükçe sözcük dağarcıkları gelişir. Böylece duygularını daha kolay dile getirirler. Aynı zamanda zihinsel gelişimdeki ilerlemeler de duyguların daha iyi anlaşılmasına yardımcı olur. 4-5 yaşlarındakiler pek çok duygusal tepkinin nedenini bilirler. Yanındaki arkadaşının neden mutlu, üzgün veya kızgın olduğu sorulduğunda, “Kızgın, çünkü oyuncuğu kırılmış” gibi yanıtlar verebilirler. Bu dönem çocukları ayrıca duygularını gösteren arkadaşının bundan sonra ne yapacağını tahmin edebilirler. Mesela; arkadaşının kızdığı zaman vurabileceğini de düşünürler (San Bayhan ve Artan, 2004). Bu süreç çocuğun sosyal durumlar karşısında muhakeme geliştirmeye başladığının göstergesidir. Ahlaki gelişimin temelleri de bu dönemde atılmaya başlar.

İyi veya kötü, doğru veya yanlış olarak nitelendirilen davranışların hepsi birlikte ahlakı oluşturur. Ahlaki gelişim, insanın küçük yaşlardan itibaren toplumca beğenilen iyi ve doğru davranışları öğrenerek yapmasıdır. Üç yaşından

itibaren çocuklar, insanların iyi ve kötü niyetlerini ayırt etmeye, neyi yapıp neyi yapmamaları gerektiği ile ilgili anlayış geliştirmeye başlarlar. Bu süreçte uyulması gereken kurallar da fark edilmeye başlanır. Mesela çekmeceleri karıştırıp içindekileri yere döken çocuğa annenin “Hayır!” diyerek yasaklar koymaya başlamasıyla kurallar içselleştirilir. Üç yaşındaki bir çocuk artık iyi ve kötü kavramlarının anlamlarını türetir ve bunların içeriğini doldurabilir. Mesela çalmak ve yalan söylemek gibi davranışlar kötüdür diye muhakeme kurabilir. Okul öncesi dönemde çocuklar, ahlaki bilgilerini uygulamaya başladıklarında problem yaşayabilirler. Örneğin başka bir çocuğu salıncaktan itmenin yanlış olduğunu bilirler, ancak aynı zamanda salıncağın boşalıp böylelikle salıncağa binme fırsatına sahip oldukları için sevinirler. Keller (2009) bunu "Bu yaştaki çocuklar bir durumun çeşitli yönlerini aynı anda görme yeteneğine sahip değildir" şeklinde yorumlamaktadır. O an hangisi daha ilginçse onu dikkate alırlar. Çevreden gelen davranışlara ilişkin ilk izlenim ve bilgiler de giderek ahlaki davranışlara ve ahlak kurallarına temel olur. Okul öncesi dönemdeki çocuklar, bir durumun ahlaki muhakemesini yapacakları zaman, eylemin nasıl sonuçlanacağına bakarlar. Eylemde bulunan kişinin düşündükleri ve niyeti önemli değildir. 4-10 yaşları arasında, muhakemede bulunulurken, davranış niyetten çok nesnel sorumluluk bağlamında değerlendirilir.

Bu dönemde doğru ve yanlış hakkındaki fikirleri oldukça somuttur. İlkokula başladıklarında ahlaki düşünceleri uygun eylemde bulunmak daha kolay gelir. Tabii ki bunda ebeveynleri, arkadaşları ve öğretmenleriyle yıllar içerisinde edindikleri tecrübelerin de etkisi vardır. Aynı ortamda her gün, arkadaşlarıyla nasıl geçinmeleri gerektiğini, ne zaman korunduklarını ve ne zaman kavga ettiklerini yaşayarak öğrenirler. Bununla ahlaki bakış açıları şekillenmeye başlar (Yazgan İnanç ve diğerleri, 2004; Keller, 2006; Keller ve diğerleri, 2009; Vaish ve diğerleri, 2011; Cushman ve diğerleri, 2013).

Çocuklar sözcüklerle anlatamayacakları birçok şeyi resim yoluyla anlatabilirler. Bu şekilde duygusal anlamda boşalım imkânı da bulabilirler. Başlangıçta bilinçsizce “karalamalar” olarak ortaya koydukları kendiliğinden oluşan bu çıkışlar zamanla anlamlı ifadeler kazanır. Anlam yüklü bu şekiller çocuğun dünyayı keşfine yönelik ilk bulgulardır (Metin ve Aral, 2012; İskenderoğlu, 2006). Dünyanın her yerinde çocuk çizimleri yaşlara bağlı olarak aynı gelişimsel evreleri takip etmektedir. Lowenfeld’e göre resim gelişimi; karalama dönemi (2–4 yaş), şema öncesi dönem (4–7 yaş), şema dönemi (7–9 yaş), gruplaşma (gerçekçilik) dönemi (9–11 yaş), görünürde doğalcılık dönemi (12–14 yaş) olmak üzere beş

döneme ayrılmaktadır (Yavuzer, 2003). Resim gelişim aşamalarından şema öncesi dönemde farklı resim özelliklerinin görülmesi nedeniyle bu aşamada çocuk resimlerinin incelenmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Şema öncesi dönem (4-7 yaş), çocuğun sembolik sistemleri kullanmaya başladığı bir dönemdir. Bu dönemde çocuk gerçek dünyanın belli özelliklerini yansıtan sembolleri kullanır ve gördüğü ve tanıdığı nesnelere benzerlerini resim düzlemine malzemeler aracılığıyla yansıtır (Gürtuna, 2004; Metin ve Aral, 2012, Malchiodi, 2005). Bu dönemde çocuk resimlerindeki mekân özellikleri incelendiğinde, çocukların dikkatini her çizdiği şema üzerinde ayrı ayrı yoğunlaştırdığı görülmektedir. Bir resimde, at, ev, ağaç, sinek, çiçek birbiriyle ilişkisine bakılmaksızın çizilmektedir. Ayrıca çocuk görülmesi mümkün olmayan nesnelere çizmekte “saydam” ya da “röntgen” çizim denen şeffaf resmi ortaya çıkarmaktadır (Gürtuna, 2004; Yavuzer, 2003).

Çocuk çizimlerinde, özellikle okul öncesi dönemlerde, bilinçaltının etkisi görülür. Çocukların çizdikleri resimlerde ifade etmeye çalıştıkları mutlaka anlatılarak görünenin ötesinde çocuk için neyi ifade ettiği ortaya konulmaya çalışılır. Çocuk önceden hiçbir hazırlık yapmadan, anlık serbest çağrışımla çizdiği bir insan, bir ağaç veya bir ev resimde farkında olmadan kendisine, hayata, insana ve çevreye ait algısını yansıtmaktadır. Bu algı çocuğun yaşadığı tecrübelerle bağlı olarak bilinçaltına depolanmış olan mutluluk, sevinç ve güven duygularını yansıttığı gibi, mutsuzluk, acı ve güvensizlik duygularını da yansıtmaktadır (Çankırılı, 2012). Çocuk resimlerini değerlendirirken, yargılarımızı onun zihinsel düzeyine göre belirlememiz gerekmektedir. 4-6 yaş grubu çocuklarda insan resmi önemli hale gelir. Bu dönemde çocuklar kendilerinin, anne-babalarının, kardeşlerinin ve kendilerine anlamlı gelen diğer kişilerin resimlerini yaparlar. Çocuğun resimlerinde görülen kişilerarası ilişkiler, kendine bakışını da yansıtır (Yalçıntaş-Tarancı ve Darıca, 1999).

Çocukların çizimlerinde ifade etmeye çalıştıkları pek çok araştırmacının ilgi konusu olmuştur. Çizilen resimlerde imgelerin yeri (Büyükkarabacak, 2008), anne figürünün çizimiyle çocukların duygusal gelişimlerinin tespiti (Çakmak ve Darıca, 2012; Cox ve Moore, 1994), iç dünyalarının resim aracılığıyla ifade edilmesi (Batı, 2012; Hargreaves, 2006; Cherney ve diğerleri, 2006; Bornholt, ve Ingram 2001), “mutlu” ve “üzgün” ifadeli insan resimleri ya da çocukların hissettikleri duygu durumlarını çizmeleri (Burkitt ve diğerleri, 2009; Beck ve Feldman, 1989; Sayıl, 1998), çevre sorunları (Sadık ve diğerleri, 2011; Barraza, 1999), dünya ve yaşam ile ilgili kavramların resmedilmesi (Klein, 1982;

Ehrlen, 2009; Chang, 2012) gibi konularda yurt içinde ve yurt dışında yapılmış çalışmalar tespit edilmiştir. Ayrıca okul öncesi çocuklarda verilen örnek olaylardaki muhakemelerinin duygu ifadeleriyle değerlendirildiği (Leslie ve diğerleri, 2006), “iyi” ve “kötü”nün ahlaki gelişim açısından değerlendirilmesinin yapıldığı (Knobe ve Roedder, 2009), çocukların “iyi” ve “kötü” algılarının hayvan çizimleri üzerinden değerlendirildiği (Lee ve Hyoung, 2012) bu çalışmanın konusuyla ilgili olabilecek araştırmalara da rastlanmıştır.

Şema öncesi dönemdeki çocukların gelişimi ve öğrenme deneyimleri hakkında önemli ipuçları veren resimlerinin incelenmesiyle, resimlerindeki “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin algılarının ve iç dünyalarının değerlendirilmesi mümkün olacaktır. İyi ve kötü kavramlarına ilişkin algıları değerlendirilen çocukların ahlaki muhakeme kurma becerileri konusunda da veri elde edilebileceği düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle çocukların “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin atfettikleri duyguların, değerlerin, şekillerin ve renklerin belirlenmesi, hem okul öncesi rehberlik programına katkıda bulunmak hem de ailelere elde edilen bulgular ışığında yönlendirme yapmak açısından son derece önemlidir. Ayrıca günümüz çocuklarının zihinlerinde iyi ve kötü kavramıyla ilişkilendirdikleri verilerin belirlenmesi, günümüzde çocuklara aktarılan iyi ve kötü kavramına ait değerler hakkında bir fikir sunabileceği gibi, ileride yapılacak araştırmalara da ışık tutacaktır. Araştırmanın cevap aradığı sorular şunlardır;

- 1.4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki çocuklar “iyi” ve “kötü” kavramına ilişkin çizdikleri resimlerde hangi duyguları ve değerleri ifade etmişlerdir?
- 2.4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklar “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin çizimlerinde hangi şekilleri kullanmayı tercih etmişlerdir?
- 3.Kız ve erkek çocuklarının “iyi” ve “kötü” kavramı ile ilgili çizdikleri resimlerde kullandıkları renkler farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, 4-6 yaş grubundaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin algılarını yaptıkları resimler yoluyla inceleyen nitel bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya 2013-2014 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı dört okul öncesi eğitim kurumuna devam etmekte olan 4-6 yaş grubu 180 çocuk katılmıştır. 4-5 yaş aralığına giren 35 kız, 36 erkek toplam 71 çocuk, 5-6 yaş aralığına giren 47 kız, 62 erkek olmak üzere toplam 109 çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Veriler 2013-2014 eğitim öğretim yılının güz döneminde toplanmıştır. Çocuklar, okul öncesi eğitim programında yer alan serbest zaman etkinliğini tamamladıktan sonra sınıftaki düzen sağlanmış ve resim faaliyetini gerçekleştirmek üzere masadaki yerlerini almışlardır. Her çocuğa A4 ebatlarında ikişer beyaz kâğıt verilmiş ve önlerine boya kalemleri konulmuştur. Kendilerine önce, “iyi bir şeyin resmini çizmeleri” için yönerge verilmiştir. Herhangi bir süre kısıtlamasına gidilmemiştir. Bütün çocukların “iyi” temalı resimlerini bitirdiklerinden emin olunduktan sonra kâğıtlar toplanmıştır. Daha sonra dağıtılan ikinci kâğıda “kötü bir şeyin resmini çizmeleri” için yönerge verilmiştir. Çocukların resim çizimlerini tamamladıklarına emin olunduktan sonra her birinden tek tek çizdikleri resmin ne olduğunu anlatmaları istenmiş ve anlatırken kurdukları cümleler ve kullandıkları ifadeler kâğıtların arkasına not edilmiştir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada çocuklardan toplanan resimler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi sözel, yazılı ve diğer materyallerin nesnel ve sistematik bir şekilde incelenmesine olanak tanıyan bilimsel bir yaklaşımdır (Tavşancıl ve Aslan, 2001).

Sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan içerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla kitap, kitap bölümü, mektup, tarihsel dokümanlar, gazete başlıkları ve yazıları gibi bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanabilir. Çalışma metin veya metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılıdır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2008). İçerik analizinin temel amacı toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde, dokümanlardan elde edilen nitel araştırma verilerinin işlenmesi, verilerin kodlanması, temaların bulunması,

kodların ve temaların düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması şeklinde dört aşama bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Bu çalışmada da çocukların çizmiş olduğu resimler (toplam 340 resim) ilk olarak bir ön elemenden geçirilmiş ve çocukların verilen yönergeye uygun resim çizip çizmedikleri değerlendirilmiştir. Daha sonra resimler kodlama güvenilirliğini sağlamak amacıyla dört araştırmacı tarafından ayrı ayrı anlamsal açıdan incelenmiş ve ilgili literatüre dayalı olarak önceden hazırlanmış kod listesinden yararlanılarak, çocukların resimleriyle ilgili anlattıkları değerlendirilmiştir. Bahsi geçen kod listesi aşağıda yer almaktadır. Analizler sonrasında yeni ortaya çıkan kodlar da listeye dahil edilerek kodlama tamamlanmıştır. Bu aşamadan sonra veriler düzenlenmiş, kodlara göre gruplanmış ve uygun olduğu durumlarda veriler sayısal hale getirilerek sunulmuştur. Son olarak, elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

Kod Listesi: Çalışmanın analizi için, duygular, değerler, renkler ve resimlerde kullanılan şekiller olmak üzere kategoriler belirlenmiştir. Duygular kategorisi için Parrott’un Duygu İfadeleri Envanteri’nden (2001) yararlanılmıştır. Envanterde yer alan birincil duygular sevgi, neşe-eğlence, şaşkınlık, kızgınlık-öfke, üzüntü ve korkudur ve bu duygular birer kategori olarak alınmıştır. Bu gruba bir de “diğer” seçeneği eklenerek, çocukların bu duygular dışında ifade edebilecekleri başka bir duygu olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Değerler kategorisini oluşturmak için ise Milli Eğitim Bakanlığı’nca okul öncesi okullarda kazandırılması ön görülen değerler arasında yer alan hoşgörü, sorumluluk, saygı, mutluluk, sevgi, işbirliği, barış, dürüstlük, başarı, özgürlük, sabır, paylaşmak listelenmiştir. Dostluk ve yardımseverlik değerleri çocuklar tarafından ifade edildiği için sonradan kategorilere dâhil edilmiştir. Renkler için ana (kırmızı, sarı, mavi) ve ara renkler (turuncu, yeşil, mor) belirlenmiş, bunlara ek olarak çocuklar tarafından resimlerinde kullanılan siyah, krem rengi, kahverengi, gri ve pembe listeye dâhil edilmiştir.

Daha sonra araştırmacılar tarafından çocukların “iyi” ve “kötü” kavramlarını ifade ederken en çok hangi şekilleri kullanmayı tercih ettikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Çocukların anlattıklarından yola çıkarak belirlenen şekiller sonradan dört kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler; gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin, doğaya ilişkin, hayvanlara ilişkin, hayal gücüne ilişkin, mekâna ilişkin, araçlara ilişkin, oyun ve oyuncaklara ilişkin, şahsa ilişkin, tahribat ve saldırganlığa ilişkin ve diğer başlıkları altında belirlenmiştir.

Bulgular

Bulgular, araştırmanın amaçlar kısmındaki sıraya göre verilmiştir.

Araştırmanın temel amacı 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavramına ilişkin çizdikleri resimlerde hangi duyguları ve değerleri ifade ettiklerini belirlemektir. Tablo 1 ve 2’de bu alt amacı açıklayan frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Tablo 1: 4-5 Yaş Aralığındaki Çocukların Resimlerinde Kullandıkları “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Duygu ve Değerleri İçeren Frekans ve Yüzde Tablosu

4-5 yaş aralığındaki çocukların resimlerinde kullandıkları “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin duyguları	f	%
Duygular (iyi)		
Sevgi	28	49
Neşe-eğlence	19	33
Mutluluk	10	18
Toplam	57	100
Duygular (kötü)		
Korku	35	58
Üzüntü	15	25
Kızgınlık-öfke	9	15
Acı	1	2
Toplam	60	100

Çalışmada 4-5 yaş aralığına giren 71 çocuğun çizdiği resimler incelendiğinde, bunlardan “iyi” temalı 57 tanesinde, “kötü” temalı 60 tanesinde duygu ifade eden sözcük tespit edilmiştir. “İyi” temalı resimlerinde, sevgi (% 49), neşe-eğlence (% 33) ve mutluluk (% 18), “kötü” temalı resimlerinde ise korku (% 58), üzüntü (% 25), kızgınlık-öfke (% 15) ve acı (% 1) duygularını ifade eden sözcüklere rastlanmıştır. 4-5 yaş aralığındaki çocukların herhangi bir değeri işaret edebilecek ifadesine rastlanmamıştır.

Tablo 2: 5-6 Yaş Aralığındaki Çocukların Resimlerinde Kullandıkları “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Duygu ve Değerleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

5-6 yaş aralığındaki çocukların resimlerinde kullandıkları “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin duygu ve değerleri	f	%
Duygular (iyi)		
Neşe-eğlence	48	47
Sevgi	39	38
Mutluluk	16	15
Toplam	103	100
Değerler (iyi)		
Sevgi	11	55
Dostluk	5	25
Sorumluluk	2	10
Yardımseverlik	2	10
Toplam	20	100
Duygular (kötü)		
Korku	31	31
Kızgınlık-öfke	30	30
Üzüntü	24	24
Acı	9	10
Şaşkınlık	5	5
Toplam	99	100
Değerler (kötü)	-	

Çalışmada 5-6 yaş aralığına giren 109 çocuğun çizdiği resimler incelendiğinde, bunlardan “iyi” temalı 103 tanesinde, “kötü” temalı 99 tanesinde duygu ifade eden sözcük tespit edilmiştir. “İyi” temalı resimlerinde, neşe-eğlence (% 47), sevgi (% 38), ve mutluluk (% 15), “kötü” temalı resimlerinde ise korku (% 31), kızgınlık-öfke (% 30), üzüntü (% 24), acı (% 10) ve şaşkınlık (% 5) duygularını ifade eden sözcüklere rastlanmıştır. “İyi” temalı çizilen resimlerin 20 tanesinde değer ifade edilen sözcükler tespit edilmiştir.

Bu ifadelerin % 55’i sevgi, % 25’i dostluk, % 10’u sorumluluk, % 10’u yardımseverlik şeklindedir. “Kötü” temalı resimlerde herhangi bir değer ifade eden sözcüğe rastlanmamıştır.

Araştırmanın ikinci amacı, “4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklar hangi şekilleri kullanarak “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin resimlerini çizmişlerdir?” şeklindedir. Tablo 3, 4, 5 ve 6’da bu alt amacı açıklayan frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Tablo 3: 4-5 Yaş Aralığındaki Kız Çocuklarının “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Şekillerin İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

4-5 yaş aralığındaki kız çocukların “iyi” ve “kötü” temalı resimlerinde kullandıkları şekiller	f	%
Şekiller (iyi)		
Doğaya ilişkin şekiller (Ağaç, çiçek, çimen)	18	35
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (gökkuşağı, güneş, gökyüzü, bulut, yağmur)	16	31
Hayvanlarla ilgili şekiller (kuş, kedi)	7	14
Mekâna ilişkin şekiller (ev)	5	9
Araçlara ilişkin şekiller (araba)	4	8
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak)	1	2
Toplam	51	100
Şekiller (kötü)		
Hayal gücüne ilişkin şekiller (cadı şatosu, hayalet, korsan)	9	41
Oyun ve oyuncaklara ilişkin (kaydırak, oyuncak, top v.b. materyalin kötü amaçlı kullanımı)	5	23
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (şimşek, karanlık)	3	14
Doğaya ilişkin şekiller (çiçek)	2	9
Hayvanlarla ilgili şekiller (köpek, boğa)	2	9
Diğer (iğne)	1	4
Toplam	22	100

Çalışmada 4-5 yaş aralığında 35 kız çocuğunun çizdiği resimler incelendiğinde, “iyi” temalı resimlerinde toplam 51 şekil kullandıkları, bunların % 35’inin doğaya, % 31’inin gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 14’ünün ise hayvanlara, % 9’unun mekana, % 8’inin araçlara ve %1’inin oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir.

“Kötü” temalı resimlerde ise toplam 22 şekil kullandıkları, bunların % 41’inin hayal gücüne, % 23’ünün oyun ve oyuncaklara, % 14’ünün gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 9’unun doğaya, % 9’unun hayvanlara ilişkin, % 4’ünün diğer başlıklı kategoriye giren şekiller olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4: 5-6 Yaş Aralığındaki Kız Çocuklarının “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Şekilleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

5-6 yaş aralığındaki kız çocukların “iyi” ve “kötü” temalı resimlerinde kullandıkları şekiller	f	%
Şekiller (iyi)		
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (gökkuşağı, gökyüzü, güneş, yıldız, bulut)	46	34
Doğaya ilişkin şekiller (ağaç, çiçek, çimen)	39	29
Mekâna ilişkin şekiller (ev, çatı, camii)	18	13
Hayvanlarla ilgili şekiller (hayvan, kelebek, sincap)	17	12
Hayal gücüne ilişkin şekiller (peri)	5	4
Diğer (bayrak, kalp)	5	4
Şahsa ilişkin şekiller (kız)	3	2
Tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekiller (duman)	3	2
Toplam	136	100
Şekiller (kötü)		
Doğaya ilişkin şekiller (çiçek, çimen, ağaç)	24	36
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş)	19	28
Mekâna ilişkin şekiller (kale, ev, okul)	11	16
Şahsa ilişkin şekiller (kız, insan)	8	12
Hayvanlarla ilgili şekiller (örümcek, at)	2	3
Diğer (kalp, ilaç)	2	3
Hayal gücüne ilişkin şekiller (hazine)	1	2
Toplam	67	100

Çalışmada 5-6 yaş aralığında 47 kız çocuğunun çizdiği resimler incelendiğinde, çocukların “iyi” temalı resimlerinde toplam 136 şekil kullandıkları, bunların % 34’ünün gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 29’unun doğaya, % 12’sinin ise hayvanlara, % 4’ünün diğer başlıklı kategoriye, % 2’sinin şahsa ve yine % 2’sinin tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir. “Kötü” temalı resimlerde ise toplam 67 şekil kullandıkları, bunların % 36’sının doğaya, % 28’inin gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 16’sinin mekâna, % 12’sinin şahsa, % 3’ünün hayvanlara, %3’ünün diğer başlıklı kategoriye ve % 2’sinin hayal gücüne ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5: 4-5 Yaş Aralığındaki Erkek Çocuklarının “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Şekilleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

4-5 yaş aralığındaki erkek çocukların “iyi” ve “kötü” temalı resimlerinde kullandıkları şekiller	f	%
Şekiller (iyi)		
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (gökkuşağı, güneş, bulut)	18	34
Araçlara ilişkin şekiller (araba, bisiklet, tren, uçak, okul servisi)	11	21
Doğaya ilişkin şekiller (çimen, su)	8	14
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (kaydırak, park)	5	9
Hayvanlarla ilgili şekiller (kedi, ahtapot, yunus balığı, deniz anası)	4	8
Mekâna ilişkin şekiller (ev, merdiven)	3	6
Şahsa ilişkin şekiller (gülen yüz)	3	6
Diğer (para)	1	2
Toplam	53	100
Şekiller (kötü)		
Hayal gücüne ilişkin şekiller (hayalet, cadı)	7	25
Hayvanlarla ilgili şekiller (köpek, köpek balığı, ejderha, at, ayı, hayvan)	6	21
Mekâna ilişkin şekiller (ev, merdiven)	4	14
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (şimşek, yağmur, yanardağ)	3	11
Şahsa ilişkin şekiller (bağırان yüz, iskelet)	3	11
Tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekiller (yangın, bıçak)	2	7
Doğaya ilişkin şekiller (orman, su)	2	7
Diğer (gözlük)	1	4
Toplam	28	100

Çalışmada 4-5 yaş aralığında 36 erkek çocuğunun çizdiği resimler incelendiğinde, “iyi” temalı resimlerinde toplam 53 şekil kullandıkları, bunların % 34’ünün gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 21’inin araçlara, % 14’ünün doğaya, % 9’unun oyun ve oyuncaklara, % 8’inin hayvanlara, % 6’sının mekana, % 6’sının şahsa ve % 2’sinin diğer başlıklı kategoriye ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir. “Kötü” temalı resimlerde ise toplam 28 şekil kullandıkları, bunların, % 25’inin hayal gücüne, % 22’sinin hayvanlara, % 14’ünün mekana, % 11’inin

gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 11’inin şahsa, % 7’sinin tahribat ve saldırganlığa, % 7’sinin doğaya ve % 4’ünün diğer başlıklı kategoriye ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6: 5-6 Yaş Aralığındaki Erkek Çocuklarının “İyi” ve “Kötü” Kavramlarına İlişkin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Şekilleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

5-6 yaş aralığındaki erkek çocukların “iyi” ve “kötü” temalı resimlerinde kullandıkları şekiller	f	%
Şekiller (iyi)		
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (gökkuşağı, gökyüzü, güneş, yıldız, bulut, yağmur)	89	37
Doğaya ilişkin şekiller (Ağaç, çiçek, çimen, kumsal, deniz)	60	25
Mekâna ilişkin şekiller (ev, okul, cami, merdiven)	32	13
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (top, pota robot)	21	9
Araçlara ilişkin şekiller (uçak, roket, araba)	16	7
Hayvanlarla ilgili şekiller (balık, inek, kelebek, eşek)	13	5
Diğer (kalp, yemek, çikolata, bayrak, iğne, şemsiye)	7	3
Şahsa ilişkin şekiller (kız)	2	1
Toplam	240	100
Şekiller (kötü)		
Gökyüzüne ve doğa olaylarına ilişkin şekiller (bulut, güneş, yağmur, şimşek, yıldız, volkan)	40	30
Tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekiller (silah, ateş, kan, bıçak, uyuşturucu, duman)	29	22
Araçlara ilişkin şekiller (uçak, roket, ufo, gemi)	21	16
Doğaya ilişkin şekiller (çimen, su, deniz)	15	11
Hayal gücüne ilişkin şekiller (hazine, korsan)	12	10
Şahsa ilişkin şekiller (kız, insan)	5	4
Diğer (ip, kalp, altın, torba)	3	2
Mekâna ilişkin şekiller (ev, kapı)	3	2
Hayvanlarla ilgili şekiller (köpekbalığı)	3	2
Oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller (lunapark)	2	1
Toplam	133	100

Çalışmada 5-6 yaş aralığında 62 erkek çocuğunun çizdiği resimler incelendiğinde, “iyi” temalı resimlerinde toplam 240 şekil kullandıkları, bunların % 37’sinin gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 25’inin doğaya, % 13’ünün mekana, % 9’unun oyun ve oyuncaklara, %7’sinin araçlara, % 5’inin hayvanlara, %

3'ünün diğer başlıklı kategoriye ve % 1'inin şahsa ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir. "Kötü" temalı resimlerde ise toplam 133 şekil kullandıkları, bunların % 30'unun gökyüzüne ve doğa olaylarına, % 22'sinin tahribat ve saldırganlığa, % 16'sının araçlara, % 11'inin doğaya, % 10'unun hayal gücüne, % 4'ünün şahsa, % 2'sinin diğer başlıklı kategoriye, % 2'sinin hayvanlara, % 2'sinin mekana ve %1'inin oyun ve oyuncaklara ilişkin şekiller olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü amacı, "Kız ve erkek çocuklarının "iyi" ve "kötü" ile ilgili çizdikleri resimlerinde kullandıkları renkler farklılaşmakta mıdır?" şeklindedir. Tablo 7'de bu alt amacı açıklayan frekans ve yüzde değerleri yer almaktadır.

Tablo 7: Kız ve Erkek Çocuklarının "İyi" ve "Kötü" Kavramlarına İlişkin Çizdikleri Resimlerde Kullandıkları Renkleri İçeren Frekans ve Yüzde Değerleri Tablosu

Kız ve erkek çocukların "iyi" ve "kötü" kavramlarına ilişkin resimlerinde kullandıkları renkler	f	%
İyi ile ilgili çizilen resimlerde kullanılan renkler		
Mavi	107	14
Yeşil	100	13
Sarı	95	12
Kırmızı	94	12
Mor	69	10
Turuncu	68	9
Kahverengi	68	9
Siyah	66	8
Pembe	64	8
Krem-beyaz	31	5
Toplam	762	100
Kötü ile ilgili çizilen resimlerde kullanılan renkler		
Mavi	88	16
Kırmızı	74	13
Sarı	65	12
Yeşil	63	12

Mor	54	10
Siyah	53	10
Turuncu	49	9
Kahverengi	48	9
Pembe	29	5
Krem-beyaz	17	3
Gri	8	1
Toplam	548	100

Araştırmaya katılan toplam 180 çocuğun çizdiği resimler incelendiğinde, “iyi” kavramıyla ilişkili olan çizimlerde en çok mavi (14), yeşil (% 13), sarı (% 12), kırmızı (% 12) rengi kullandıkları, mor (% 10), turuncu (% 9), kahverengi (% 9), siyah (% 8), pembe (% 8) ve krem-beyaz (% 5) gibi renkleri de yer verdikleri belirlenmiştir. “Kötü” kavramıyla ilgili çizdikleri resimlerde de benzer sonuç elde edilmiş, yine mavi (% 16), kırmızı (% 13), sarı (% 12), yeşil (% 12) renkler yoğunlukta, mor (% 10), siyah (% 10), turuncu (% 9), kahverengi (% 9), pembe (% 5), krem-beyaz (% 3) ve gri (% 1) renkleri ise benzer oranlarda kullandıkları belirlenmiştir. Sonuçta 4-6 yaş aralığındaki çocukların bir resmi çizerken ayırım yapmaksızın her rengi kullandıkları söylenebilir.

Tartışma

Araştırmanın birinci hipotezinde 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki çocukların “iyi” ve “kötü” kavramına ilişkin çizdikleri resimlerde hangi duyguları ve değerleri ifade ettiklerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde, 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki çocukların, “iyi” olarak algıladıkları durumlarda hissettikleri ve tanımladıkları duygular, sevgi, neşe-eğlence ve mutluluk olarak belirlenirken, “kötü” olarak algıladıkları durumlarda hissettikleri ve tanımladıkları duygular ise; korku, üzüntü, kızgınlık – öfke olarak belirlenmiştir. 5-6 yaş çocuklarının, 4-5 yaşlarında olanlardan farklı olarak “kötü” olarak algıladıkları durumlarda, acı ve şaşkınlık duygularını da ifade ettikleri tespit edilmiştir. Bu durum yaşlarına bağlı olarak daha fazla duygu tanımlayabilmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Çocukların zihinlerinde yer alan “iyi” ve “kötü”ye ilişkin algılarında hissettikleri duyguları anlamlandırma ve ifade etme becerilerinin yaşla beraber gelişmesi son derece doğal bir süreçtir. Okul öncesi

dönem, çocuğun tüm alanlarında hızlı bir gelişim gösterdiği, özellikle bilişsel ve dil gelişimi anlamında günden güne değişen ve gelişen becerilerinin gözlemlendiği bir dönemdir (Oktay, 2004; Yavuzer, 2012).

Okul öncesi eğitim programında özellikle üzerinde durulan duyguları tanıma ve anlamlandırmaya yönelik yapılan çalışmaların çocukların duygularına yönelik farkındalıklarını geliştirdiği ifade edilebilir (Polat, 2010). Araştırmadan elde edilen bulgular sonucunda, 5-6 yaş çocuklarının özellikle “kötü” ile ilgili resimlerinde daha fazla duyguya yer verdikleri gözlenmiştir. Bu sonuç başka araştırmalarla da desteklenebilir. Kındap ve Sayıl (2005), yaptıkları çalışmada çocukların mutlu yerine üzgün duygusunu daha başarılı olarak çizdiklerini, üzgün duygusunda çocuklar yüz ifadelerinin yanına gözyaşı eklediklerini tespit etmişlerdir. Ayrıca, 48-72 aylık çocuklar üzerinde yapılan araştırmalarda, çocukların yaşları arttıkça duygusal yüz ifadelerini tanımaları ve adlandırmalarının da arttığını belirlenmiştir (Arı ve diğerleri, 1995; Boyatzis ve diğerleri, 1993; Bulut ve diğerleri, 2012). 4-5 yaş aralığındaki çocukların resimlerinde kullandıkları “iyi” kavramına ilişkin duygular içerisinde en fazla görülen % 49 ile sevgidir. Bu durumun bu yaş grubunun birincil ihtiyaçlarının sevgi olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. İlgili tablolar incelendiğinde sevgi ihtiyacının 5-6 yaş grubunda da bir değer olarak öne çıktığı görülmektedir (% 55).

Ayrıca 4-5 yaş grubunun % 58’i, 5-6 yaşın % 31’i korku duygusuna yer vermiştir. Çocuklar için korku normal gelişimlerinin bir parçasıdır. Bir çok korku çeşidi geçicidir, gelişimle ilgilidir. 3-4 yaşındaki çocukların hem anne-babadan ayrılmaktan hem de karanlıktan korkmaları doğaldır. 5 yaşından itibaren aileden ayrılma ve karanlık korkusuna ek olarak dış dünyada tanımadığı, kendisine zarar verebileceğini düşündüğü insanlardan, vücutlarına zarar gelmesinden ve hayali yaratıklardan korkma (hayalet, canavar, cadı, hortlak vs.) başlar. 6 yaşında bu korkulara ek olarak okul korkuları, performans korkuları gibi daha gerçekçi korkular ortaya çıkmaya başlar. Genellikle, yeni olan ve bilinmeyen her şey korku vericidir (Yörükoğlu, 2000; Yavuzer, 2012). Özellikle 4-5 yaşındaki çocukların “kötü” kavramıyla ilişkili olarak çizdikleri resimlerde, kızların % 41, erkeklerin ise % 31 oranında hayal gücüne ilişkin şekillerle doğüstü varlıkların çizimlerine yer verdikleri gözlenmiştir. Bu yaş grubu için korkunun neyi ifade ettiğinin araştırılması gerekir. Ailelerin, okulun, öğretmenlerin ve arkadaşların korku oluşumundaki katkılarının ve çocukların zihninde korkuya sebep olan imaj, cümle ve davranışların analizinin başka araştırmalarda ayrıntılı olarak ele alınması düşünülebilir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç, çocukların çizdikleri resimleri anlatırken “iyi” ve “kötü”ye ilişkin ifade ettikleri değerlerle ilgilidir. 4-5 yaş aralığındaki çocukların çizdikleri resimlerde herhangi bir değer ifade etmedikleri, ancak 5-6 yaş çocuklarının sadece “iyi” ye ilişkin çizdikleri resimleri anlatırken sevgi, dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine ait ifadelerde buldukları belirlenmiştir. 4 yaş grubunda yukarıdaki açıklamalara paralel olarak, bilişsel gelişimlerine bağlı henüz ortaya konulmadığını gördüğümüz değerler 5-6 yaş grubunda sevgi, dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik olarak görülmektedir. Dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik okul öncesi kurumlarda sıklıkla vurgulanan içerikler olarak düşünülebilir. Tarkoçin, Berktaş ve Uyanık Balat (2013) yaptıkları çalışmada, okul öncesi öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde çocuklarla olan iletişimlerinde en çok kullandıkları evrensel değerlerin sırasıyla nezaket, yardımlaşma, sorumluluk, saygı ve sabır olduğunu, en az kullandıkları değerlerin ise merhamet, doğruluk, hoşgörü, sevgi/şefkat, adalet, paylaşma ve işbirliğidir olduğunu belirlemişlerdir. Bu durum, okul öncesi eğitim alan ve değerler eğitimi konusunda desteklenen çocukların kendilerini ifade ederken dostluk, sorumluluk, sevgi, yardımseverlik gibi değerlerden bahsetmelerine yönelik bulguyu destekler niteliktedir. Bu durumda bu yaş grubunda okul öncesi eğitimi almayan çocukların ne gibi değerler oluşturabilecekleri de başka bir araştırmanın konusu olabilir. Ayrıca sınıf içi etkinliklerde ve evlere verilen ödevlerde sorumluluk, sevgi, saygı, yardımlaşma, dürüstlük gibi değerlerin üzerinde durulması ve günlük hayatta kullanılması gerektiğine işaret eden araştırmacılar da bulunmaktadır (Stanley, 1983; Halstead ve Taylor, 2000; Doğan, 2007). 2-6 yaş arası gelişimi açıklayan literatüre göre egosantrizmin baskın olduğu bir dönemdir (Yazgan İnanç ve diğerleri, 2004; Yavuzer, 2012; Oktay, 2004; San Bayhan ve Artan, 2004; Oruç ve diğerleri, 2011). Egosantrik eğilimin, yardımseverlik, sorumluluk gibi değerlerin ortaya çıkışını geciktirici bir faktör olduğu düşünülebilir ve her iki grupta değer repertuarının yetersiz vurgusunu açıklayabilir. Bu bilgiler ışığında araştırmanın birinci amacı olan 4-5 yaş ve 5-6 yaş aralığındaki çocuklar “iyi” ve “kötü” kavramına ilişkin çizdikleri resimlerde hangi duyguları ve değerleri ifade ettikleri konusu açığa çıkartılmıştır.

Araştırmanın ikinci sorusu; 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklarının “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin çizimlerinde hangi şekilleri kullanmayı tercih ettiklerinin belirlemeye yöneliktir. Bulgular incelendiğinde, 4-5 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklarının, 5-6 yaş aralığındaki kız ve erkek

çocuklarından daha az sayıda şekillerle resimlerini çizdikleri belirlenmiştir (4-5 yaş toplam 154, 5-6 yaş toplam 576 şekil). 5-6 yaş çocuklarının kas becerilerinin ve hayal güçlerinin 4-5 yaş çocuklarına oranla daha gelişmiş olduğu (San Bayhan ve Artan, 2004; Oktay, 2004; Yavuzer, 2012) bilgisi, elde edilen bu bulguyu destekler niteliktedir. Kızların “iyi” temalı resimlerinde en çok doğaya ve gökyüzü ve doğa olaylarına, en az oyun - oyuncak ve tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekillere yer verdikleri görülmüştür. “Kötü temalı resimlerinde ise en çok hayal gücüne (cadı şatosu, hayalet, korsan) ve doğaya ilişkin, en az hayal gücüne (hazine) ve diğer kategorisinde yer alan (iğne, kalp, ilaç) şekillere yer verdikleri belirlenmiştir. Erkeklerin ise “iyi” temalı resimlerinde daha çok gökyüzü ve doğa olaylarına, daha az diğer kategorisinde yer alan (para, kalp yemek, çikolata, bayrak, iğne, şemsiye) ve şahsa ilişkin (kız) şekillere yer verdikleri tespit edilmiştir. “Kötü” temalı resimlerinde ise hayal gücü (hayalet, cadı) ve gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin şekillere daha fazla, diğer kategorisinde (gözlük) yer alan ve oyun – oyuncaklara ilişkin şekillere daha az yer verdikleri görülmüştür. Kız ve erkek çocuklarının resimlerindeki farklılıkların incelendiği araştırmalarda; kız çocuklarının daha fazla ayrıntıya, erkek çocuklarına oranla daha çok parça ve renge yer vererek resimlerini çizdikleri (Kanıcioğlu, 2009; Dağlıoğlu ve Deniz 2011) ayrıca öfke ve saldırganlık ögesi içeren şekillere fazla yer vermedikleri belirlenmiştir (Dağlıoğlu, 2011; Dağlıoğlu ve diğerleri, 2011; Malchiodi, 1998). Genel olarak sonuçlar incelendiğinde her iki cinsiyet içinde 4-6 yaş arasında iyi kavramının büyük ölçüde doğa, gökyüzü ve doğa olaylarıyla temsil edildiği görülmektedir. İlerleyen yaşlarda, “iyi” kavramının çağrışımında doğa kavramının dönüşüme uğrayıp uğramayacağı ve ilk sıraları hangi kavramların alacağı, incelemeye değer araştırma soruları olarak düşünülebilir. Ayrıca bu yaş grubundaki çocukların kötü kavramına ilişkin algıları incelendiğinde dikkati çeken hayal gücüne ilişkin, doğaüstü varlıkların (cadı şatosu, hayalet, korsan, cadı) olması bir önceki kategoride yer alan ve yüksek frekansa sahip korku duygusunu açıklayıcı verilere de işaret etmektedir. Çocukların “kötü” kavramına ilişkin çizdikleri resimlerde tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekillere fazla vermeleri, hâlihazırda duygularının ve hayal dünyalarının şiddetle dolmadığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Ülkemizde daha önce denenmemiş olan 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki kız ve erkek çocuklarının “iyi” ve “kötü” kavramlarına ilişkin çizimlerinde hangi şekilleri kullanmayı tercih ettikleri sorusu bu bağlamda açığa çıkartılmıştır.

Araştırmanın bir diğer sorusu, kız ve erkek çocuklarının “iyi” ve “kötü” kavramıyla ilgili resimlerinde kullandıkları renklerin farklılaşıp farklılaşmadığıyla

ilgilidir. Elde edilen bulgular incelendiğinde, çocukların her iki konulu resimlerinde de en çok ana ve ara renkler olarak belirtilen, mavi, kırmızı, sarı, yeşil, mor ve turuncu renkleri kullanmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Genel anlamda kullanım yüzdeleri karşılaştırıldığında, resimlerde kullanılan tüm renklerin kullanım oranlarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Buradan da 4-6 yaş arası çocukların resimlerinde kullandıkları renklerin önemli ölçüde birbirinden farklılaşmadığı ifade edilebilir. Her iki kavram için de genel olarak mavinin tercih edilmesi iyi-kötü ayırımından ziyade bu yaş grubunun doğal, içgüdüsel bir tercihi olabilir. Renkler, ilk olarak beş yaş civarında adlandırılarak ana ve ara renkler olarak ayrıştırılmaya başlanır. Bu dönemden itibaren de çocuk resimlerinde etkin hale gelir. Renk ve duygularla ilgili yapılan araştırmalardan çok sağlıklı sonuçlara ulaşılamamıştır. Fakat yeryüzünde en çok karşımıza çıkan renklerden biri olan mavinin, çocukların resimlerinde sıklıkla vurgulamaya çalıştığı gökyüzü ve doğa olayları kategorisiyle de alakası olduğu düşünülebilir. Dolayısıyla renk kullanımında konu da etkilidir. Ayrıca çocukların sıklıkla tercih ettiği mavi renk rahatlatıcı, huzur verici, dinlendirici özellikleriyle dikkat çekmektedir ve bu kavramların çocuk ruhuna uygun olduğu düşünülebilir. Aynı şekilde kırmızının şiddeti, öfkeyi, tehlikeyi, sevgiyi, sarının enerji ve ışığı çağrıştırdığı söylenebilir. Cinsiyet, kültür, malzemenin kalitesi, öğretmen, aile ve çevre gibi etmenlerin çocukların renk tercihlerinde etkili oldukları tespit edilmiştir (Büyükkarabacak, 2008). Çocuk çizimlerinde kullanılan renklerle ilgili yapılan araştırmalarda, kız çocuklarının erkeklere göre renk seçimine daha çok özen gösterdiği ve kızların yoğun olarak kırmızı, sarı, turuncu gibi sıcak renkleri erkeklerin ise siyah, mavi, yeşil ya da kahverengi gibi soğuk renkleri kullanmaya meyilli oldukları görülmüştür (Malchiodi, 1998; Yavuzer, 2003; Dağlıoğlu ve Deniz, 2011). Burkitt ve diğerleri, (2009) yaşları 4 ile 7 arasında olan 102 çocuğu güzel/ çirkin ve mutlu /üzgün grubu olmak üzere yaş gruplarına göre rastgele ayırmışlardır. Çocuklara 10 renkten oluşan karton ve pastel boya ve A4 kağıt dağıtmışlardır. Çocuklara önce renkler ve duygu kartları gösterilmiş hangi rengin onları ne kadar mutlu ya da üzgün hissettirdiği sorulmuş sonraki aşamada ise çocuklara iyi kalpli, mutlu birini çizmeleri istenmiş, daha sonra ise çok kötü kalpli ve mutsuz birinin resmini çizmelerini istemişleridir. Güzel/kötü grubundakiler güzel için mavi, sarı, kırmızı, mor kullanırken kötü adam için kahverengi ve siyah kullanmıştır. Mutlu /üzgün grubundakiler başlangıç seçimlerinde kırmızı, pembe ve yeşili seçerken, çizimlerinde turuncu, mor ve sarıyı kullanmışlardır. Çocuklar siyah ve kahverengiyi üzücü ve kötü adamda tercih etmişleridir. Bu araştırmada da mavi, yeşil, sarı, kırmızı ve mor kavrama bağlı

kalmaksızın en çok kullanılan, siyah ve kahverengi gibi koyu renkler ise her iki kavram içinde daha az tercih edilen renkler olmuştur.

Sonuç olarak;

1. 4-5 ve 5-6 yaş aralığındaki çocukların, “iyi” olarak algıladıkları durumlarda hissettikleri ve tanımladıkları duygular, sevgi, neşe-eğlence ve mutluluk olarak belirlenirken, “kötü” olarak algıladıkları durumlarda hissettikleri ve tanımladıkları duygular ise; korku, üzüntü, kızgınlık – öfke olarak belirlenmiştir. 5-6 yaş çocuklarının, 4-5 yaşlarında olanlardan farklı olarak “kötü” olarak algıladıkları durumlarda, acı ve şaşkınlık duygularını da ifade ettikleri tespit edilmiştir.

2. 4-5 yaş aralığındaki çocukların çizdikleri resimlerde herhangi bir değer ifade etmedikleri, ancak 5-6 yaş çocuklarının sadece “iyi” ye ilişkin çizdikleri resimleri anlatırken sevgi, dostluk, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerine ait ifadelerde buldukları belirlenmiştir.

3. Kızların “iyi” temalı resimlerinde en çok doğaya ve gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin, en az oyun-oyuncaklar ve tahribat ve saldırganlığa ilişkin şekillere yer verdikleri belirlenmiştir. “Kötü” temalı resimlerinde en çok hayal gücüne ve doğaya ilişkin şekillere yer verdikleri görülmüştür. Erkeklerin ise “iyi” temalı resimlerinde daha çok gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin en az şahsa ilişkin şekillere yer verdikleri, “kötü” temalı resimlerinde ise hayal gücüne ve gökyüzü ve doğa olaylarına ilişkin şekillere yer verdikleri belirlenmiştir.

4. Çocukların her iki kavramla ilgili resimlerinde en çok ana ve ara renkler olarak belirtilen, mavi, kırmızı, sarı, yeşil, mor ve turuncu renkleri kullanmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Öneriler

Bu araştırma, bu konuda ülkemizde daha önce ele alınmamış bir durumu tespit etmiş bulunmaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bilgiler neticesinde aşağıdaki öneriler getirilebilir:

1. Bu çalışmada görüldüğü üzere, 4-6 yaş çocuklarının çizdikleri resimlerin değerlendirilmesiyle hem zihinlerindeki kavramların nasıl oluştuğuna dair bilgi elde etmek, hem de kavramla ilgili duygu ve değerlerini tespit etmek mümkün olabilir. Bu durumda çocukların algılarına sembolik yolla ulaşmanın getirdiği rahatlık, zihinlerindeki başka kavramları ortaya çıkartmak amacıyla da kullanılabilir.

2. Bu çalışmada çocukların duygu ve değerlerini sembolik olarak kâğıda yansıttıkları görülmüştür. Özellikle çocukların kaygı ve korkularını sembolize eden çizimler üzerinden elde edilecek ipuçları, psikolojik danışmanların danışma ortamında hem bilgi toplamaları hem de topladıkları bilgi üzerinden değerlendirme yapmalarını kolaylaştırabilir.
3. Araştırma sonucu özellikle 4-5 yaş grubunda değer kazanımı ile ilgili çalışmaların artırılmasını önemli kılmaktadır. Bu yaş grubunda değer kazanımını desteklemek amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmelidir.
4. Çocukların ruh sağlıklarıyla ilgili en kolay veri alınabilecek araçlardan biri resimdir. Rahat bir ortamda arzu ettiği şekilde çizdiği resimlerle çocuğun duygusal anlamda boşalımı da sağlanabilir. Bu nedenle okulda ruh sağlığı ile ilgili yapılan önleyici ve geliştirici çalışmalarda ve sağlık kuruluşlarında, kullanılan test ve ölçüm araçlarının yanında çizilen resimlerin değerlendirilerek çocukların ele alınması ve ailelerinin yönlendirilmesi son derece etkili olabilir.

Kaynakça

- Arı, M., Bayhan, P., Üstün, E., Akman, B. ve Şahin, S. (1995). 48-72 Aylar Arasındaki Çocukların Duygusal İfadeleri Tanımlama ve Algılamalarının Yaş ve Cinsiyete Göre İncelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 3(2), 119-124.
- Barraza, L. (1999). Children's drawings about the environment. *Environmental education research*, 5(1), 49-66.
- Batı, D. (2012). (4-12 yaş) Çocuk Resimleri ve Onların İç Dünyalarının Resimlerine Yansıması. Yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Beck, L. ve Feldman, R. S. (1989). Enhancing children's decoding of facial expression. *Journal of Nonverbal Behavior*, 13, 269-278.
- Bornholt, L. J. ve Ingram, A. (2001). Personal and social identity in children's self concepts about drawing. *Educational Psychology*, 21(2) 151-166.
- Boyatzis, C. J., Chazan, E. ve Ting, C. Z. (1993). Preschool children's decoding of facial emotions. *The Journal of Genetic Psychology*, 154(3), 375-382.
- Bulut, M. S., Yurtal, F., ve Cenkseven, F. (2012). Children's emotional attributions and moral reasoning. *3rd International congress on early childhood education*. 12-15 September 2012. Çukurova University, Adana.

- Burkitt, E., Barrett, M. ve Davis, A. (2009). Effects of different emotion terms on the size and colour of children's drawings. *International Journal of Art Therapy*, 14, 74-84.
- Büyükkarabacak, O. (2008). *Çocuk Resimlerinde İmgelerin Yeri*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Chang, N. (2012). What are the roles that children's drawings play in inquiry of science concepts? *Early child development and care*, 182(5), 621-637.
- Cherney, I. D., Seiwert, C. S., Dickey, T. M. ve Flichtbeil, J. D. (2006). Children's drawings: A mirror to their minds. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 26(1), 127-142.
- Cox, M. V. ve Moore, R. (1994). Children's depictions of different views of the human figure. *Educational Psychology: An International Journal of Experimental Educational Psychology*, 14(4), 427-436.
- Cushman, F., Sheketoff, R., Wharton, S. ve Carey, S. (2013). The development of intend-based moral judgement. *Cognition*, 127,6-21.
- Çakmak, A. ve Darıca, N. (2012). 7-11 Yaş Grubu Kurumda ve Ailesi Yanında Büyüyen Kız ve Erkek Çocuklarının Anne Figürü Çizimlerinin Duygusal Gelişim Açısından İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(41), 147-160.
- Çankırılı, A. (2012). *Çocuk Resimlerinin Dili*. 3. Baskı. İstanbul: Zafer Yayınları.
- Dağlıoğlu, H. E., ve Deniz, Ü. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının İnsan Figürü Çizimlerinin Gelişimsel Açından Cinsiyete Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (35),16-30.
- Dağlıoğlu, H. E. (2011). A comparative study on the teacher figure in 5-7 year-old children's drawings. *Eğitim ve Bilim*, 36(160), 144-159.
- Dağlıoğlu, H. E., Deniz, Ü. ve Kan, A. (2010). A study on the emotional indicators in 5-6 year-old girls' and boys' human figure drawings. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 2, 1503–1510.
- Doğan, İ. (2007). Türk Eğitim Sisteminde Değer Sorunu. *Değerler ve Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitapçığı*, (syf. 615-634). İstanbul: Dem Yayınları.
- Ehrlen, K. (2009). Drawings as representations of children's conceptions. *International Journal of Science Education*, 31(01), 41-57.
- Gürtuna, S. (2004). *Çocuk ve Sanat Eğitimi*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Halstead, J. M. ve Taylor, J. M. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.

- İskenderoğlu, L. (2006). *Çocuk Resimlerinde Görme Biçimleri (S.H.Ç.E.K. Malatya Atatürk Çocuk Yuvası Örneği)*. Yüksek lisans tezi. Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Kancıoğlu, A. (2009). *Cinsiyet Farklılıklarının Çocuk Resimlerine Yansıması (10 Yaş Çocuk Resimleri Üzerine Bir Araştırma)*. Yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Keller, M. (2006). The development of obligations and responsibilities in cultural context. In L. Smith & J. Vonèche (Eds.), *Norms in human development* (pp. 169-188). Cambridge: Cambridge University Press.
- Keller, M., Brandt, A. ve Sigurdardottir, G. (2009). “Happy” and “unhappy” victimizers: The development of moral emotions from childhood to adolescence. In W. Koops & A. Sanders (Eds.), *The development and structure of conscience* (pp. 253–267). Hove, UK: Psychology Press Ltd.
- Kındap, Y. ve Sayıl, M. (2005). Çocuk Resimlerinde Temsil ve İfade: Doğrusal ve Doğrusal Olmayan Gelişim. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(56), 25-39.
- Klein, C. A. (1982). Children’s concept of the Earth and the Sun: A cross cultural study. *Science Education*, 65(1), 95-107.
- Knobe, J. P. ve Roedder, E. (2009). The ordinary concept of valuing. *Metaethics. Philosophical Issues*, 19, 131-147.
- Küçükkaragöz, H. (2012). Bilişsel Gelişim ve Dil Gelişimi. *Eğitim Psikolojisi içinde*. s. 84-122. (ed. Binnur Yeşilyaprak). 9. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Lee, D. S. ve Hyoung, R. K. (2012). The categorization of “Bad animal” and its relation to animal appearances: A study of 6-year-old children’s perceptions. *Journal of Social, Evolutionary & Cultural Psychology*, 6(1), 32-49.
- Leslie, A., Knobe, J. P. ve Cohen, A. (2006). Acting intentionally and the side-effect effect: ‘Theory of mind’ and moral judgment. *Psychological Science*, 17, 421–427.
- Malchiodi, C. A. (2005). *Expressive theories*. Guilford Publications.
- Malchiodi, C. A. (1998). *Çocukların Resimlerini Anlamak* (T. Yurtbay, Çev.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Metin, Ş. ve Aral, N. (2012). Dört-Yedi Yaş Çocuklarının Resim Gelişim Özelliklerinin İncelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 55-69.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.
- Oruç, C., Tecim, E. ve Özyürek, H. (2011). Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Kişilik Gelişiminde Rol Modellik Ve Çizgi Filmler. *Akademi Dergisi*, 15(48), 281-297.

- Parrott, W. (2001). *Emotions in social psychology*. Philadelphia: Psychology Press.
- Polat, Ö. (2010). 21. Yüzyıl ve Okul Öncesi Eğitim, Değişen İlköğretim Programı ve Okul Öncesinde Okuma ve Yazma Çalışmaları. *Geçmişten Geleceğe Okul Öncesi Eğitim*. (Ed: A. Orakçı, N.R. Gürsoy). MEB Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü. Ankara: 2010.
- Sadık, F., Çakan, H., ve Artut, K. (2011). Çocuk Resimlerine Yansıyan Çevre Sorunlarının Sosyo-Ekonomik Farklılıklara Göre Analizi. *İlköğretim Online*, 3(10), s. 1066-1080.
- San Bayhan, P. ve Artan, İ. (2004). *Çocuk Gelişim, ve Eğitimi*. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sayıllı, M. (1998). The development of emotional facial drawings in children. *Journal of Child and Adolescence Mental Health*, 4, 129-133.
- Stanley, W. B. (1983). Training teachers to deal with values education:A critical look at social studies methods texts. *Social Studies*, 74(6).242-246.
- Tarkoçin, S., Berktaş, D. ve Uyanık Balat, G. (2013).Okul Öncesi Öğretmenlerinin Sınıf İçi Etkinliklerde Çocuklarla Olan İletişimlerinde Kullandıkları Değerlerin İncelenmesi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 37-49.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, E. (2001). *İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Vaish, A., Missana, M. ve Tomasello, M. (2011). Three-year-old children intervene in third-party moral transgressions. *British Journal of Developmental Psychology*, 29(1), 124-130.
- Yalçıntaş-Tarancı, G., ve Darıca, N. (1999). 10-11 Yaş Grubu Özel ve Resmi İlköğretim Kurumlarına Devam Eden Kız ve Erkek Çocuklarının Aile Çizimlerinin Sosyo-Kültürel Değişkenler Yönünden Karşılaştırılması. *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Yavuzer, H. (2003). *Resimleriyle Çocuk; Resimleriyle Çocuğu Tanıma*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazgan İnanç, B., Bilgin, M. ve Kılıç Atıcı, M. (2004). *Gelişim Psikolojisi: Çocuk ve Ergen Gelişimi*. Adana: Nobel Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (2000). *Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Investigating Pre-school Children's Perceptions of the Concepts of "Good" and "Bad" through the Method of Picture Analysis

Müge YUKAY YÜKSEL *

Nilgün CANEL **

Nuray MUTLU ***

Süheyla YILMAZ ****

Elif ÇAP *****

Abstract

In this study, pre-school children's perceptions of the concepts of "good" and "bad" and their feelings and values attributed to these perceptions were explored by means of the pictures drawn by the children. 180 number of 4-6-year-old students enrolled at the pre-schools which are affiliated to the

* Assoc. Prof. Dr., Marmara University, Atatürk Education Faculty, Educational Sciences Department, Guidance and Psychological Counseling Department

Address for corresponding: Marmara Üniversitesi, Göztepe Kampüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, 34722, Kadıköy, İstanbul.

E-mail: muge.yuksel@marmara.edu.tr

** Assist. Prof. Dr., Marmara University, Atatürk Education Faculty, Educational Sciences Department, Guidance and Psychological Counseling Department

E-mail: nilgun.canel@marmara.edu.tr

*** Psychological Counselor, Gebze Çolakoğlu Kız Teknik ve Meslek Lisesi.

E-mail: nuraymutluu@gmail.com

**** Psychological Counselor

E-mail: suheylahaticeyilmaz@gmail.com

***** Psychological Counselor, Kaynarca Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi.

E-mail: elif_0903@hotmail.com

National Ministry of Education participated in the study. These participants were first asked to draw something good and then something bad. The pictures drawn by these students were coded by means of categories emerging as a result of the analysis. The data was analyzed through qualitative research methods. According to the results of the study, the feelings of love, joy and happiness were mostly associated with the concept of "good" while the feelings of fear, sadness and anger came to be associated with the concept of "bad". Participants at the ages of 5 and 6 have the feelings of pain and confusion. While no expressions of value were made by 4-5-year-old participants, students at the ages of 5 and 6 emphasized the values of love, friendship, responsibility and helpfulness related to the concept of "good". Also, it was found that the nature, sky, natural events and shapes made out of imagination were the most frequently encountered themes in pictures with "good" and "bad" themes; in addition, blue, red, yellow, green, purple and orange were the most commonly used colours.

Introduction

Moral development refers to the display of good and socially appropriate behaviours people start learning from an early age.

Beginning from the age of three, children start to differentiate between people's good and bad intentions and develop an understanding about what to do and what not to do. At this stage, they also begin to realize the rules they would adhere to. At the age of three, a child can visualize appropriate and inappropriate and make sense of the concepts of good and bad. Their first impressions and pieces of information about their behaviours in the environment surrounding them gradually provide the basis of their moral development and the moral principles. Thus, pre-school children think about the possible results of their actions when they make the moral judgment of a situation. The intentions and the views of the person doing the action are not important for them. Children between the ages of 4 and 10 evaluate behaviours based on objective responsibility rather than intentions in the process of moral reasoning. For that reason, their opinions about what is good and bad are rather concrete (Yazgan İnanç, Bilgin, Kılıç Atıcı, 2004; Keller, 2006; Keller, Brandt & Sigurdardottir, 2009; Vaish, Missana, & Tomasello, 2011; Cushman, Sheketoff, Wharton, Carey, 2013, Küçükkaragöz, 2012).

Through pictures, children can express many things that they cannot express

verbally. Regarded as unconscious and natural "scribbling" at first, these drawings become more meaningful as time passes by. The shapes drawn by children to mean something are the initial indications of their discovery of the world (Metin & Aral, 2012; İskenderoğlu, 2006). Generally speaking, the developments of picture drawing are divided into five stages as scribbling period (2–4 ages), pre-scheme period (4–7 ages), scheme period (7–9 ages), grouping (realism) (9–11 ages) and the apparent naturalism period (12–14 ages) (Yavuzer, 2003). In terms of picture characteristics the pre-scheme period is the most difficult to observe among other stages of picture development, it is emphasized that the investigation of pictures drawn by children at this stage is very important. Pre-scheme period (4-7 ages) is a stage in which children start to use symbolic systems. During this period, children use the symbols reflecting certain features of the real world and reflect what they see and recognize in their environments by using materials to draw pictures (Gürtuna, 2004; Metin & Aral, 2012, Malchiodi, 2005).

In the drawings of the children, especially in the drawings of pre-school children, the influence of subconscious is noticeable. By enabling children to explain verbally what they have meant in the drawings, what the drawings actually mean for the children can be revealed. Children can unconsciously reflect their perceptions of themselves, life, people and the environment by means of a person, a tree or a house they spontaneously and instantly draw depending on free association. On one hand, these perceptions reflect happiness, joy and confidence stored in their subconscious formed as a result of their experiences; on the other hand, their perceptions can emerge in the form of unhappiness, pain and confidence (Çankırılı, 2012).

What children in their pictures mean has been an issue of concern for many researchers. There have been many national and international research studies dealing with issues, such as the place of images in the pictures (Büyükkarabacak, 2008), the identification of children's emotional development through the drawing of the mother figure (Çakmak & Darıca, 2012; Cox, Moore, 1994), the expression of the inner world by means of pictures (Batı, 2012; Cherney, Seiwert, Dickey & Flichtbeil, 2006; Bornholt, & Ingram 2001), the drawings of "happy" and "sad" expressions of people or the drawings of children's feelings (Burkitt, Barrett, & Davis, 2009; Beck & Feldman, 1989; Sayıl, 1998), environmental problems (Sadık, Çakan, Artut, 2011; Barraza, 1999), drawings of concerns related to the world and life (Klein, 1982; Ehrlen, 2009; Chang, 2012), in-

terpersonal relationships and reflection of their self-concepts (Yalçıntaş-Tarancı and Darıca, 1999). Moreover, there have been some other relevant research studies assessing the reasoning of case studies in pre-schools were assessed based on their expressions of their state of mood (Leslie, Knobe & Cohen 2006), evaluating "good" and "bad" from the perspective of moral development (Knobe & Roedder, 2009) and assessing children's perceptions of "good" and "bad" depending on their drawings of animals (Lee & Hyoung, 2012).

It is possible to reveal perceptions of children in the pre-scheme period about the concepts of "good" and "bad" and to evaluate their inner worlds by means of the investigation of pictures providing important clues about their development and learning experiences. It is argued that when children's perceptions of the concepts of good and bad are evaluated, the data regarding their skills of moral reasoning can also be collected. With this in mind, it would be fair to suggest that the identification of children's feelings, values, shapes and colours they attributed to the concepts of "good" and "bad" is extremely important not only to contribute to the guidance program in pre-schools but also to guide families in line with the findings of the picture analysis. Additionally, the determination of data about today's children association the concepts of good and bad can both provide information about the values transmitted to children related to the concepts of good and bad and shed lights on further research studies. Therefore, the following research questions were formulated for the present study:

1. Which feelings and values do 4-5 and 5-6-year-old children express in their drawings related to the concepts of "good" and "bad"?
2. Which shapes do 4-5 and 5-6-year-old male and female children prefer in their drawings related to the concepts of "good" and "bad"?
3. Do the colours used by girls and boys in their pictures vary related to the concepts of "good" and "bad"?

Methodology

Research Design

The current study is based on a qualitative research design in which the perceptions of 4-6-year-old children about the concepts of "good" and "bad" were investigated depending on the pictures they had drawn.

Participants

A total of 180 students with age range between 4-6 years enrolled at four pre-school education institutions in Istanbul which are affiliated to the National Education Ministry in the 2013-2014 academic years took part in the study. 71 out of 180 students are 4-5-year-old participants, 35 were female and the remaining 36 were male. The number of children between the ages of 5 and 6 was 109 including 47 female and 62 male students.

Data Collection Instruments and Data Collection

The data was collected in the fall term of the 2013-2014 academic year. After children had completed the leisure activities incorporated in their curriculum, the classroom was arranged to settle students to start the picture drawing activity. Each student was given two white A4 papers and provided with crayons. First, they were asked to draw "a picture of something good". There were no time restrictions. All the papers were collected after making sure that all the children were done with their pictures with "good" themes. Then, students were asked to draw "a picture of something bad" on the second paper. Once students completed their drawings, each of them was asked to explain what they had drawn and their sentences and expressions they made while explaining their pictures were noted at the back of their pictures.

Data Analysis

In this study, the pictures collected from the children were analyzed through the content analysis method. This method contains the following stages: processing the qualitative research data obtained from the documents, coding the data, finding the themes, arranging codes and themes, identifying and interpreting the findings (Yıldırım and Şimşek, 2006, Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz and Demirel, 2008, Tavşancıl and Aslan, 2001).

The pictures drawn by the students (a total of 340 pictures) were first pre-screened, and then decided whether the children had drawn their pictures in line with the given instructions was evaluated. Then, the pictures were semantically investigated by four researchers to maintain coding reliability, and the explanations of the children about their own pictures were evaluated on the basis of the code list prepared in advance in line with the relevant literature. The code list can be found below. The coding process was completed after the addition of the

codes to the list emerging as a result of the analysis. Following this stage, the data was organized, grouped according to codes and the data was presented in numbers when appropriate. Finally, the obtained data was interpreted.

The Code List: For the analysis of the data obtained in this study, categories were identified as follows: feelings, values, colours and pictures. For the feelings category, Parrott's Feeling Expressions Inventory (2001) was utilized. The primary feelings in the inventory were love, joy-entertainment, surprise, anger-rage, sadness and fear, and all of these feelings were taken as categories. By adding the option "other" to the list, the researchers wanted to reveal whether the children had any feeling expressions other than these mentioned feelings. On the other hand, to form the values category, the following values are set as objectives of the National Ministry of Education to be achieved in pre-school institutions were listed: tolerance, responsibility, respect, happiness, love, cooperation, peace, honesty, success, freedom, patience and sharing. Moreover, because children mentioned the values of friendship and helpfulness, these categories were also included afterwards. As far as colours are concerned, primary colours (i.e. red, yellow, blue) and intermediate colours (i.e. orange, green, purple) were determined. In addition to these colours, black, cream, brown, gray and pink were included in the list as colours used by children in their pictures.

Then, the researchers tried to identify the most commonly used shapes preferred by the children to express their understanding of "good" and "bad". The shapes identified in light of the children's explanations about their pictures, were later grouped under the following categories: shapes related to the sky and natural events, nature, animals, imagination, place, tools, games and toys, person, destruction and aggression as well as other topics.

Findings and Discussion

Considering the results of the present research study, it could be summarized that while the feelings of 4-5 and 5-6-year-old children which perceived and described as "good" were love, joy-entertainment and happiness, their feelings associated with the perception of "bad" were fear, sadness and anger-rage. Unlike 4-5-year-old children, it was found that 5-6-year-old children also express their feelings of pain and surprise in conditions they perceived as "bad". This finding can be attributed to the older children's ability of being able to define more feelings. It is only natural that as children get older, their skills in making sense of their feelings related to their perceptions of "good" and "bad" in

their minds develops and expressing these skills develops, too (Oktay, 2004; Yavuzer, 2012).

Besides, it would be true to state that especially the activities focusing on recognizing feelings and making sense of these feelings in pre-school institutions enhance children's awareness about their own feelings (Polat, 2010). The results of the study revealed that 5-6-year old children gave wider place to feelings in their pictures they associated with their perception of "bad". This finding corroborates with the results of other studies. For instance, in Kındap and Sayıl's (2005) study, children were able to draw their feelings of sadness more successfully than their drawings about happiness, and it was found that children could draw tears in addition to the faces.

Furthermore, 58 % of the 4-5-year-old children and 31 % of the 5-6-year-old children gave place to the feeling of fear in their pictures. In other studies dealing with 48-72-month-old children, it was revealed that the older the children are, the more they can recognize and name emotional facial expressions (Arı, Bayhan, Üstün, Akman & Şahin, 1995; Boyatzis, Chazan, Ting, 1993; Bulut, Yurtal & Cenkseven, 2012). The most commonly encountered feeling in 4-5-year-old children that they associated in their pictures with the concept of "good" was love, and with a percentage of 49 %. This finding can be justified with the fact that the primary need of this age group is love.

As can be seen in the relevant tables, the need of love come forward as a value for the group including 5-6-year-old children (% 55). It was also found that specially in the pictures 4-5-year-old children drew related to the concept of "bad", 41 % of the girls and 31 % of the boys gave place to supernatural creatures by means of shapes of imagination. Thus, it is recommended that the meaning of fear for this group should be investigated. For further studies, it can be suggested that researchers in the field should in detail explore the effects of families, school, teachers and friends on the formation of the feeling of fear, and images, sentences and behaviours resulting in fear in the children's minds should be analyzed.

It was also revealed that 4-5-year-old children did not express any values in their drawings; however, 5-6-year-old children expressed the feelings of love, friendship, responsibility and helpfulness in their explanations about their pictures they drew related to the concept of "good". Although the values were not expressed by 4-year-old children because of their less improved cognitive development, the values of love, friendship, responsibility and helpfulness were

expressed by 5-6-year-old children. Also, it would be fair to state that friendship, responsibility and helpfulness are among values that frequently emphasized in pre-school institutions. Therefore, assessing the kinds of values of children not attending a pre-school institution can be focus of another study. Besides, there have been researchers highlighting that values such as friendship, love, respect, cooperation and honesty should be emphasized both through class activities and homework assignments, and thus these values should be used in daily lives (Stanley, 1983; Halstead & Taylor, 2000; Doğan, 2007; Tarkoçin, Berktaş and Uyanık Balat, 2013). According to the relevant literature, egocentrism is dominant in the ages between 2 and 6 (Yazgan İnanç, Bilgin & Kılıç Atıcı, 2004; Yavuzer, 2012; Yörükoğlu, 2000; Oktay, 2004; San Bayhan & Artan, 2004; Oruç, Tezim & Özyürek, 2011). Moreover, it can be thought that egocentric tendency can be regarded as a factor delaying the emergence of values such as helpfulness and responsibility and it can justify the lack of value repertoire in both groups.

Another finding of the study suggests that 4-year-old girls and boys used fewer shapes than 5-6-year-old girls and boys in their drawings (154 shapes for children between the ages of 4 and 5, 557 shapes between the ages of 5 and 6). It was also revealed that girls mostly used shapes related to nature, sky and natural events in their pictures with the theme "good" while shapes related to games-toys, destruction and aggression were the least used shapes. On the other hand, in their pictures with the theme "bad", they mostly used shapes of imagination (witch castle, ghost, pirate) and natural events, whereas the least used shapes were out of imagination (treasure) and shapes under the category of "other" (needle, heart, drug). Conversely, boys mostly gave place to the shapes representing sky and natural events in their pictures with the theme "good" while they used fewer shapes under the category "other" (money, heart, food, chocolate, flags, pins, umbrellas) and shapes of a person (girl). As for their pictures with the theme "bad", they used mostly shapes of imagination (ghost, witch), sky and natural events while they used shapes related to games-toys and other shapes under the category of "other" (glasses) less. Pertaining to the differences in girls' and boys' pictures, it was found in other studies that girls tend to draw with more details in terms of parts and colours when compared to boys (Kanıcioğlu, 2009; Dağlıoğlu & Deniz, 2011); besides, it was revealed that they do not often give place to the shapes including elements of anger and aggression (Dağlıoğlu, 2011; Dağlıoğlu, Deniz & Kan, 2010; Malchiodi, 1998). Generally speaking, one can conclude for both genders that 4-6-year-old children represent the concept of good mostly with symbols of nature, sky and natural events.

Thus, a research question worth investigating in further studies can be whether the concept of nature changes as an association of the concept of "good" when children get older, and a secondary question could be related to concept that is regarded as being the primary one in representing the perception of good. As for the perceptions of 4-6-year-old children about the concept of bad represented by supernatural creatures such as witch castle, ghost, pirate, the present study provides data justifying their feelings of fear found to have a high frequency in this study. The reason why children did not often give place to shapes representing destruction and aggression to express their perceptions about the concept of "bad" could be due to the fact that their emotions and imagination is not yet under the influence of violence. In short, the question which shapes are used by 4-5 and 5-6-year-old girls and boys in their pictures they draw to express their perceptions of "good" and "bad" was worked on in this study which deals with this topic the first time in our country.

It was found that children mostly preferred blue, red, yellow, green, purple and orange as primary and intermediate colours in their drawings about the concepts of good and bad. When the percentages of the use of colours were compared in a general sense, it was realized that all the colours in their drawings were almost equally used. Thus, it would be fair to suggest that the colours used in the drawings of 4-6-year-old children did not differ significantly. The preference of the colour blue both for the concept of good and bad may be related to the natural and instinctive preference of the children rather than their differentiation of good and bad. It can also be argued that children's frequent use of blue is due to the fact that it is one of the most commonly encountered colours on earth, so this can be the result of their attempts to emphasize the sky, and thus their preference may be related to the natural events category. Additionally, the strong preference of the colour blue by the children could stem from the relaxing, soothing and relaxing characteristics of this colour, and because of these characteristics, it appeals to the child's soul.

What could be understood from this study is that through the analysis of the drawings of 4-6-year-old children, it not only became possible to collect information about how concepts are formed in children's minds, yet detecting their values and feelings related to these concepts became possible, too. Thus, the ease of revealing children's perceptions using symbolic means could be beneficial in revealing other concepts in the minds of the children.

Keywords- Children's drawings, Values, "good"- "bad" concept analysis